

A close-up portrait of Angela Merkel, the German Chancellor, with her characteristic short, wavy brown hair and light blue eyes. She is looking directly at the camera with a slight, thoughtful expression. The background is a plain, light color.

LA CANCELLERA

La gran odissea d'Angela Merkel

KATI MARTON

Columna

KATI MARTON
LA CANCELLERA

La gran odissea
d'Angela Merkel

Traducció de Cristina Sala Pujol

TÍTOL ORIGINAL: *THE CHANCELLOR: THE REMARKABLE ODYSSEY OF ANGELA MERKEL*

PRIMERA EDICIÓ: GENER DEL 2022

© KATI MARTON, 2021

© DE LA TRADUCCIÓ: CRISTINA SALA PUJOL, 2022

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.

AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-2858-3

DIPÒSIT LEGAL: B. 18.614-2021

FOTOCOMPOSICIÓ: AURADIGIT

IMPRÈS A CATALUNYA - PRINTED IN CATALONIA

www.columnnaedicions.cat

AMB LA COL·LABORACIÓ DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

*Aquesta pàgina de crèdits es completa
amb els copyrights de les imatges del final del llibre.*

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Índex

<i>Pròleg: la filla del pastor</i>	II
1. Contra corrent	25
2. Leipzig, sola	49
3. Berlín	57
4. 1989	69
5. L'aprenent	79
6. Per fi a la cancelleria	107
7. El seu primer president nord-americà	131
8. Dictadors	141
9. La cancellera reservada	165
10. Socis limitats	183
11. Ara Europa parla alemany	201
12. La guerra a Ucraïna: «Posin-me l'Angela al telèfon»	217
13. L'estiu de Reem	241
14. Els pitjors moments	267
15. Entra Trump	279
16. «Alguna cosa ha canviat al nostre país...»	307
17. Per fi un soci?	333
18. Cap al final.	349

<i>Epíleg</i>	377
<i>Agraïments</i>	387
<i>Notes</i>	393
<i>Bibliografia</i>	417
<i>Crèdits de les imatges</i>	423
<i>Índex temàtic</i>	425

LA CANCELLERA

El pare d'Angela Merkel, el pastor Horst Kasner —a la fotografia, en un bosc proper a Templin, on la futura cancellera va créixer—, es va traslladar amb la família d'Alemanya Occidental a Alemanya Oriental poc després del naixement de la seva filla, responent a la crida de l'Església luterana perquè prediqués a l'Estat comunista ateu. Era conegut per ser un home dur i excessivament complaent amb el règim, i Angela va aprendre d'ell el rigor lògic.

Contra corrent

A la vida no hi ha res a témer, tan sols a entendre.

MARIE CURIE (1867-1934)

El pastor Horst Kasner es va perdre el naixement de la seva primogènita. Aquell dia, el 17 de juliol del 1954, conduïa una furgoneta carregada amb els mobles de la seva família en direcció a un llogarret remot de l'RDA, on començava una vida com el nou pastor de la petita població.

«Només els comunistes o els idiotes van a l'est voluntàriament», van dir els treballadors de l'empresa de mudances d'Alemanya Occidental a Kasner. El jove de vint-i-vuit anys, de trets afilats i més d'un metre vuitanta d'estatura, va ser una de les poques persones que va respondre a la crida del bisbe d'Hamburg, Hans-Otto Wölber, de servir a la zona soviètica, on els faltava gent. «Me n'hauria anat a qualsevol lloc a predicar la paraula de Nostre Senyor», va dir Kasner més endavant. Ell i la seva esposa, Herlind, una professora d'anglès de vint-i-sis anys, s'havien casat tot just l'any

anterior. Horst havia advertit Herlind Jentzch, una dona d'ossos fins i ulls blaus nascuda a Danzig, que sempre prioritzaria el seu deure amb l'Església. I va complir la seva paraula.

Kasner, nascut Kazmierczak, de pare polonès i criat a Berlín, tenia set anys quan Adolf Hitler va arribar al poder el 1933. Va ser membre de les Joventuts Hitlerianes del partit nazi mentre era a l'institut i va ser reclutat per les forces armades nazis, la Wehrmacht, als divuit anys. Es diu que va ser capturat per les tropes aliades un any més tard. Amb tot, els investigadors no disposen de més dades sobre aquest capítol de la seva vida, si és que encara existeixen després de tantes dècades. Després del seu alliberament, Horst va estudiar Teologia a la prestigiosa Universitat de Heidelberg i posteriorment a Hamburg. I això és tot el que consta als arxius públics sobre la història del pare d'Angela Merkel.

Afortunadament, les entrevistes personals ens en diuen més coses. Per a aquest auster i exigent home de Déu, Angela no seria mai tan important com la seva fe o la seva parròquia. Malgrat que la seva filla gran va acceptar aquesta realitat, comprensiblement sempre va anhelar tenir un pare més present, més aprovatori. Kasner no va estar mai satisfet del tot amb la seva filla brillant —certament no va expressar mai la seva aprovació de manera explícita—, però Angela no va deixar mai d'intentar guanyar-se el seu suport incondicional. Hi ha una connexió evident entre el seu desig d'aconseguir l'aprovació del seu pare, que no va arribar mai a materialitzar-se, i el seu intens afany d'assolir resultats. Amb tot, res no va influir tant en el desenvolupament d'Angela com la decisió de Horst Kasner d'abandonar la relativa seguretat d'Alemanya Occidental per enfrontar-se als perills i la volatilitat de l'RDA, sota control soviètic.

La ciutat natal d'Angela Merkel, la ciutat portuària antigament bulliciosa d'Hamburg, era una ruïna carbonitzada i irrecognoscible després que els bombarders britànics i americans l'arrasessin el 1943 i matessin quaranta mil persones. Els alemanys van encunyar una nova paraula, *Feuersturm* ('tempesta de foc') per descriure la devastació de la ciutat. Amb tot, després de la rendició d'Alemanya, el 8 de maig del 1945, milers de supervivents desesperats —entre els quals hi havia refugiats acabats d'alliberar dels camps de concentració i persones que fugien del desprietat Exèrcit Roig de la Unió Soviètica— van ocupar el que quedava d'Hamburg i es van atapeir en edificis en ruïnes i refugis improvisats.

Quan va arribar el 1954, l'any que Angela Dorothea Kasner va néixer, a l'hospital de Barmbek, el pitjor de la devastació ja havia estat retirat per grups de ciutadans decidits. Els carrers tornaven a ser transitables, els edificis estaven coberts de bastides i la vida començava a reprendre a poc a poc el ritme anterior. Els aliats, que una dècada enrere havien enviat les bombes, ara enviaven milions en ajudes per a la reconstrucció. Hamburg anava pel camí de convertir-se en el centre de comerç, mitjans de comunicació i estil de vida de la República Federal d'Alemanya, i recuperava gradualment l'estatus que havia tingut als segles XVI i XVII com a ciutat imperial lliure de la Lliga Hanseàtica, una federació de comerç marítim del Bàltic. Els supervivents de la *Feuersturm* començaven a albirar de nou les possibilitats d'una vida digna. Delerosos de tirar terra sobre el passat, les multituds van tornar a ocupar els antres del barri vermell de St. Pauli, i la ciutat sencera es va omplir d'energia creativa, amb una vibrant escena de concerts i teatre i una premsa vivaç i irreverent. Els que participaven en el renaixement eren tan reticents a recordar la vida durant el Tercer Reich com a dedicar un sol pensament als seus antics conciutadans que ara estaven atrapats a l'est, ocupat pels soviètics.

El 1954 ja havia quedat clar que la República Democràtica Alemanya era qualsevol cosa menys allò. Fundada l'any 1949, sota l'ocupació militar soviètica, era pràcticament un calc dels altres «satèl·lits» que dirigia Moscou (Polònia, Hongría, Txecoslovàquia, Bulgària, Romania i Albània), amb un únic partit polític legal, el Partit Comunista, que controlava la vida civil i política. L'any anterior al naixement d'Angela, els treballadors de l'RDA havien protagonitzat una revolta. El 16 de juny del 1953, milers de treballadors del sector de la construcció van deixar les eines i van desfilar pel carrer principal de Berlín Oriental exigint una pujada de salaris, una millora de les condicions laborals i unes eleccions justes. Com a resposta, el govern de l'RDA, controlat pels soviètics, va declarar la llei marcial, que va redundar en la mort de centenars de manifestants i va establir un patró brutal que es va repetir a Hongria el 1956, a Txecoslovàquia el 1968 i a Ucraïna el 2014.

La violència i la repressió del govern van convertir una migració constant de l'est a l'oest d'Alemanya en una allau humana. Aquell any, set anys abans que el mur de la frontera interalemanya aturés finalment l'hemorràgia, 331.000 alemanys de l'est van abandonar la seva llar i el seu *modus vivendi* i van posar rumb a l'oest.

Una família alemanya va optar per viatjar en direcció contrària. Dos mesos després que el seu marit marxés d'Hamburg per anar-se'n a l'est, Herlind Kasner, amb la seva filla Angela en un cabàs, va pujar a un tren per fer un trajecte de tres hores que la portaria a Quitzow, a la província de Brandenburg, per reunir-se amb ell. El contrast entre la bullícia d'Hamburg i la vida senzilla d'aquell poblet agrícola va ser alligador, fins i tot per al pastor ascètic i la seva esposa. Al cap de poc temps, la jove família es va traslladar a Templin, una població situada a uns cent cinquanta quilòmetres a l'est, en una regió de llacs immaculats i boscos

de pins que semblava el teló de fons d'un conte de fades alemany. Aquí va ser on Angela Kasner va fer els primers passos.

Una vegada van preguntar a Angela quina imatge li venia a la ment quan sentia la paraula *Heimat*, una paraula alemanya de difícil traducció que suggereix no només la noció de llar, sinó també el lloc on una persona sent que pertany. Va respondre amb un esbós verbal de la zona que envolta Templin: «Un llac, boscos i vaques, alguna penya de tant en tant... pins i farratge». Allà, amb molt poques distraccions i la llibertat d'explorar tant la naturalesa com la seva imaginació, la jove Angela Merkel va aprendre a confiar en ella mateixa. Encara avui, Merkel afirma que el lloc on més li agrada des-pertar-se és «a casa». A Templin.

El tren que uneix Berlín amb Templin serpenteja per algunes de les estacions més sagnants de l'últim i turbulent segle a Alemanya: entre d'altres, Oranienburg, emplaçament d'un dels primers camps de concentració nazis; Sachsenhausen, un camp de concentració primerament nazi i més endavant soviètic, i Seelow, on les tropes de Hitler i del líder rus Joseph Stalin es van enfrontar salvatgement fins a l'amarg final de la guerra. Els indicadors en ciríl·lic que encara indiquen el camí cap a Templin són un recordatori innegable de l'ocupació de l'exèrcit soviètic. El sòl de la zona continua enverinat per les proves d'armament que es van efectuar a l'antiga base militar russa, que no és gaire lluny. Durant la infància d'Angela, el vol rasant dels avions soviètics esquinçava aquesta calma quimèrica diverses vegades al dia.

En arribar a Templin, el visitant troba un pintoresc poble de carrers empedrats i edificis de maons vermells. Aquí és on Merkel va créixer, va anar a l'escola i es va casar per primera vegada, i on la seva mare va residir fins que va morir,

l'any 2019. Quan, després de molts anys, algú li va preguntar pel trasllat de la seva família, Herlind va explicar: «Vam venir com a cristians a ajudar altres cristians. Hi ha gent que va a Àfrica. Per què no podíem anar a l'altra part del nostre país?». La comparació entre l'RDA i Àfrica és reveladora; suggereix fins a quin punt l'est comunista era aliè per als occidentals. Herlind va pagar un preu elevat pel seu trasllat a l'est: per ser l'esposa d'un pastor «burgès», se li va prohibir exercir la docència. Amb tot, Angela no recorda que la seva mare lamentés mai el trasllat de la seva família a la zona ocupada pels soviètics. Horst i Herlind Kasner van inculcar els valors del sacrifici i l'autodisciplina a la seva filla des del principi.

Quan la família va arribar per primera vegada al Waldhof ('pati del bosc' en alemany), un complex aïllat d'aproximadament trenta edificis que pertanyien a l'Església luterana, eren massa pobres fins i tot per comprar un cabàs per a la petita Angela. Una caixa reconvertida va servir de bressol per a la futura cancellera. «El meu pare havia de munyir cabres i la meva mare va aprendre a fer sopa d'ortigues gràcies a una dona gran», va recordar Merkel més endavant. El seu primer record és el de fugir dels cavalls que galopaven pel pati. Aquells anys, «els meus pares compartien una petita motocicleta per moure's», va explicar ella mateixa. Més endavant, quan Horst Kasner ja era un pastor establert i aprovat per l'Estat —en altres paraules, quan va quedar clar que no desafiava la legitimitat de l'Estat comunista—, es van concedir a la família dos vehicles particulars, un privilegi insòlit en un satèl·lit soviètic.* Molts dels seus col·legues de

* Durant la nostra infància a Hongria, la meva germana i jo assistíem a la missa catòlica cada diumenge a l'església del barri, però la monja que venia a casa nostra a instruir-nos en el catecisme no podia portar l'hàbit. Ser un cristià practicant en aquella època no era cap

l'Església sostenien que Kasner era massa complaent amb un règim maligne. Malgrat els privilegis que havien estat concedits a Kasner per la seva prominència a l'Església, la seva posició i la de la seva família era precària. El país de Martí Luter, segons un informe oficial del 1994, va ser descristianitzat sota el govern del Partit Comunista. Amb tot, aprendre a navegar en aigües tan tèrboles va oferir lliçons molt útils de destresa política a la futura cancellera.

Una part del complex Waldhof consistia en un dels seminaris més importants de l'RDA, on Kasner formava els clergues. La vida allà era senzilla: sense floritures, sense luxes. Aleshores i actualment encara, la parròquia incloïa un centre d'acollida per a centenars de nens i adults amb discapacitats físiques i de desenvolupament, a qui s'ensenyava oficis senzills. La seva presència, fins i tot a les celebracions familiars dels Kasner, era una part vital de la comunitat eclesiàstica i a Angela sempre li va semblar normal.

Els veïns que encara viuen recorden Horst Kasner com una figura intimidadora i controvertida, coneguda fora de l'entorn més immediat. «Era un home sever, no semblava un clergue», va recordar Ulrich Schöneich, amic de la infància d'Angela, un home alt, corpulent i encara prou enèrgic que va ser alcalde de Templin. Potser el pastor Kasner no va ser un clergue gaire afable, però va ser l'home de qui Angela va aprendre el rigor lògic i la claredat d'arguments.

Kasner era molt exigent amb Angela. «Tot havia d'estar perfectament ordenat», va explicar en una entrevista, al principi de la seva carrera política. Quan era petita, li costava entendre les prioritats del seu pare: «El meu pare en sabia molt d'acostar-se a les persones i fer que parlessin. El que em

avantatge. Et marcava com a burgès, un delictes pel qual els meus pares, periodistes, van ser detinguts a principis de l'any 1955 i acusats falsament de ser espies nord-americans.

feia enfadar més quan era petita era la seva manera de mostrar tanta comprensió a l'altra gent. Això sí, si els nens i les nenes feïem res malament, la seva reacció era totalment diferent». El que més va doldre a Merkel va ser adonar-se que el seu estimat pare solia fer servir la feina com a excusa per desentendre's de les seves obligacions familiars. «El pitjor era quan deia que de seguida tornava i després trigava hores», va recordar. A vegades l'esperava davant de casa seva durant «molta estona».

Afortunadament, quan Merkel era petita hi havia altres adults que tenien el temps, la paciència i la calidesa que el seu pare fred i la seva mare ocupada sovint no li proporcionaven. «Recordo un jardiner, un home gran i fornit, que em va infondre una confiança fonamental i una calma extraordinària», va recordar Angela al cap de molt de temps.

«Amb ell vaig aprendre moltes coses sobre la vida pràctica. Vaig aprendre a identificar flors o quan és la temporada dels ciclàmens. Amb ell vaig aprendre a parlar amb les persones amb discapacitats intel·lectuals. Quan estava amb ell regnava un ambient càlid i de confiança, i em deixava menjar pastanagues acabades d'arrencar. Aquest home va despertar en mi una connexió amb la terra i la naturalesa. [...] Avui soc conscient de la importància que té el temps; molt més que les possessions».

En aquest entorn verge de boscos i llacs, Merkel va créixer i va aprendre a trobar consol en el silenci del camp. Més tard, un dels seus assistents més propers a la cancelleria va definir els passejos de Merkel per aquests boscos com el seu «laboratori d'idees particular». Un dels seus amics més antics atribueix el que ell anomena la «Merkel melosa» als dies de la seva infància i joventut que va passar allunyada de l'estrès i el clamor de la vida urbana. A Merkel encara li agrada el silenci, i admet: «Això de parlar tant a vegades és un problema per a mi. [...] Per a mi és important poder estar amb algú

sense necessitat de dir res». La comoditat d'Angela Merkel amb el silenci li resultaria molt útil en el seu futur com a política i negociadora, i l'utilitzaria com a recurs per inquietar els seus adversaris.

Els anys plàcids de la tendra infància d'Angela Kasner van acabar de manera abrupta el matí del 13 d'agost del 1961. Dos dies enrere, el seu pare havia percebut que hi havia alguna cosa que no rutllava. Mentre la família tornava a casa d'unes vacances a Baviera, el pastor es va fixar que hi havia tot de rotlles enormes de filferro espinós apilats en un bosc de pins que hi havia al costat de l'autopista quan van passar d'Alemanya Occidental a Alemanya Oriental. Que estrany, va comentar Kasner a la seva dona. Al cap de dos dies, els Kasner es dirigien a l'església quan la ràdio va anunciar la notícia. Aquells rotlles de filferro espinós havien servit per aïllar Alemanya Oriental d'Alemanya Occidental i de la resta d'Europa. A partir d'aquell moment, Alemanya Oriental es convertia en un estat carcerari. De cop i volta, el sacrifici de Kasner per Déu i la seva Església va adquirir una altra dimensió.

«Tenia set anys quan vaig veure [per primera vegada] els meus pares completament indefensos. No sabien què fer ni què dir. La meva mare plorava tot el dia», va recordar Merkel. «Volia ajudar-los, animar-los, però era impossible». Herlind començava a adonar-se que potser no podria visitar mai més la seva família a Hamburg. Almenys la família del seu marit vivia a Berlín Oriental. La família d'Hamburg estava separada dels Kasner pels controls fronterers més estrictes d'Europa, que a partir d'aleshores van amputar Alemanya Occidental d'Alemanya Oriental.

La construcció del mur de Berlín (o mur de protecció antifeixista, com s'anomenava oficialment), d'uns cent dot-

ze quilòmetres de longitud, i el mur que resseguia la frontera entre els dos països, va ser un acte desesperat per salvar l'RDA comunista. Amb la frontera oberta, cada dia havien marxat a l'oest fins a dos mil alemanys de l'est. Ara, una barreira de formigó de més d'un metre d'amplada i més de quatre metres d'alçada estava coronada per filferro espinós i, a terra, mines terrestres, gossos i guardes amb armes automàtiques convertien la frontera entre Berlín Oriental i Berlín Occidental en la franja més mortífera d'Europa. Els focus després de la posta de sol dissuadien a tothom, excepte els més decidits, de fugir. Més endavant, Merkel anomenaria el país de la seva joventut *Lager*, una paraula utilitzada generalment per referir-se als camps de concentració.

Al santuari del Waldhof, però, la vida de la petita Angela no va canviar gaire. Tenia els seus pares i els seus germans petits, Marcus (nascut el 1957) i Irene (nascuda el 1964). I tenia accés a l'àmplia col·lecció de llibres que els seus pares havien portat d'Hamburg; en un país tancat, aquests llibres es van convertir en la via d'escapatòria de la nena. Ja abans d'entrar a l'adolescència tenia un interès voraç per descobrir els nous mons que contenien els llibres. A les llargues i fosques nits de l'espantà Waldhof, Angela devorava els clàssics russos, i així va començar l'afició per la cultura i la llengua russes que l'ha acompanyat tota la vida. «El rus és una llengua preciosa, plena d'emocions, una mica com la música, però també un xic malenconiosa», va observar. No confondria mai els commovedors escriptors i poetes russos —ni el poble rus— amb els seus líders soviètics.

Si bé Herlind tenia prohibit l'ensenyament formal, va ensenyar a la seva filla un anglès útil, que més endavant va ajudar Angela a l'escena mundial. Els Kasner, però, no tenien gaires llibres en anglès a casa. A l'RDA, els materials de lectura que no figuraven a la llista marxista-leninista aprovada es controlaven amb la mateixa minuciositat que les ar-

mes.* L'única publicació en anglès a la qual la jove Angela tenia accés era *The Morning Star*, el diari oficial del Partit Comunista Britànic, que solia agafar quan viatjava a Berlín.

En el silenci de la casa parroquial, mentre llegia biografies de grans estadistes i erudits europeus, Angela va trobar el seu model a seguir: Marie Curie, la primera dona que havia guanyat no un, sinó dos premis Nobel. La física va captar la seva atenció per diverses raons. Havia nascut a Polònia, igual que un dels avis de Merkel. «Quan [Curie] vivia, Polònia estava dividida i ocupada per Rússia. Nosaltres també vam experimentar l'ocupació russa», va assenyalar Merkel en una de les primeres entrevistes. Amb tot, allò que més va impressionar la jove van ser les circumstàncies que van portar Curie a descobrir el radi:

«Va fer aquest descobriment perquè estava convençuda de tenir una bona idea. [...] Si creus en una idea, encara que estiguis tota sola, si la persegueixes i superes els alts i baixos, al final, si la idea era correcta, aconseguiràs el teu objectiu».

Àvida d'evasió i buscant un model a seguir, Angela es va sentir inspirada per la tenacitat i el triomf final de Curie, especialment en un camp clafit de discriminació de gènere. «A la vida no hi ha res a témer, tan sols a entendre», havia escrit Curie, un judici que va impressionar profundament la jove Angela.

La vida de Curie dedicada a la ciència no va ser la seva única font d'inspiració; també ho va ser la Bíblia, una companya constant de la infància d'Angela. Gràcies als sermons dominicals del seu pare a la capella de Sant Jordi de Templin, de maons vermells, la nena es va familiaritzar amb els

* Una vegada, al final dels anys setanta, quan vaig passar de Berlín Occidental a Berlín Oriental com a corresponsal, recordo que els guardes de seguretat de la frontera em van preguntar: «Porta res de contraban, armes o diaris?».

personatges de l'Antic i del Nou Testament, igual que altres nens es familiaritzaven amb els personatges dels contes dels germans Grimm. El pare de Merkel encoratjava el pensament rigorós i crític —fins i tot, d'una manera que potser no pretenia, sobre Déu—. En una de les seves primeres entrevistes, Angela va expressar una perspectiva més aviat poc ortodoxa sobre la vida després de la mort i la salvació: «Crec que aquest món és limitat i té un final, però hi ha alguna cosa més enllà que fa que el món sigui suportable. En pots dir Déu o d'una altra manera, [...] però em reconforta pensar que existeix una cosa com l'Església. El fet que se'ns permeti pecar i ser perdonats és un alleujament per a mi. Si no, n'hi hauria per tornar-se boig». A la Bíblia va trobar una riquesa insondable que es convertiria en una font de fortalesa per a tota la vida.*

La fe de Merkel és crucial per entendre qui és i tot allò que ha aconseguit. És molt diferent del cristianisme més doctrinari del seu pare. «Tracto la fe amb cautela», va assenyalar. «Per a mi, la religió pertany a l'esfera privada. Em permet ser indulgent amb mi mateixa i amb els altres i m'ajuda a no ofegar-me en les meves responsabilitats. Si fos atea, em seria més difícil portar una càrrega tan feixuga».

«El més difícil i el més important de tot és [...] l'amor. Si llegeixes la Bíblia, el llibre de Joan, no es refereix a [l'amor amb] paraules sentimentals, sinó a accions. Aquest amor és incondicional i valent. És servicial», va explicar durant una convenció de l'Església protestant el 1995, en la declaració

* Durant els seus primers dies a la política, el llenguatge bíblic es colava al discurs de Merkel de tant en tant. El 17 de gener del 2001, per exemple, va instar el ministre d'Afers Estrangers d'aleshores, Joschka Fischer, a «penedir-se» d'haver llançat una pedra a la policia quan era un estudiant radical el 1968. No va ser un error que repetiria com a política més experimentada.

més explícita de la seva visió del món que guiaria la seva vida personal i política. Les accions tenen més pes que les paraules, i demostrar l'amor que se sent no consisteix tant a assolir un objectiu com a esforçar-s'hi amb tenacitat i fermesa. Aquest era el credo d'Angela Merkel.

Deu anys més tard, en un altre discurs en una convenció de l'Església protestant, parlant de la seva fe, Merkel va afirmar que l'autoconeixement i la confiança en ella mateixa eren vitals tant per donar com per rebre, i va insistir: «Per començar, només ets capaç d'estimar si t'estimes a tu mateix, si creus en tu mateix, si et coneixes. Només així et pots acostar a l'altra persona. [...] L'amor només pot arribar si tens clar qui ets». Aquest autoconeixement també la portaria a reconèixer que «formo part de la història; puc cometre i cometre errors». Aquesta autoacceptació explica en gran manera l'extraordinari aplom que demostra fins i tot en situacions en què es troba sota una gran pressió.

En molts sentits, la fe de Merkel estava basada en el seu contacte amb la comunitat de persones amb discapacitat amb la qual va conviure al Waldhof. Al mateix discurs del 2005, Merkel es va referir al passatge bíblic Malaquies 2, 17: «Malaquies veu la violència quan la societat és injusta amb els dèbils, els que es troben al marge de la societat, els jornalers, les vídues i els orfes. Malaquies diu que és inacceptable, que va contra els manaments de Déu. [...] Els més dèbils de la societat no poden ser agreujats. Hem de centrar la nostra atenció en ells». Una dècada més tard, va posar en pràctica aquestes paraules quan va permetre l'entrada a Alemanya d'un milió de persones «al marge de la societat», refugiats que fugien dels seus països d'origen d'un Orient Mitjà assetjat per la violència. Va ser una decisió que no va sorprendre del tot els que coneixien la seva fe.

Per aconseguir el seu objectiu de servei, Merkel va reconèixer de seguida que necessitaria poder, que no va consi-

derar mai una mala paraula. Com ella mateixa va explicar: «El poder per se no és res dolent. És necessari. Tenir poder és fer, fer alguna cosa. Si vull fer alguna cosa, necessito les eines adequades, és a dir, el suport d'un grup. [...] El contrari del poder és la impotència. De què serveix una bona idea si no la puc executar?». Sentir un polític, home o dona, expressar una perspectiva tan explícita sobre el poder —i la seva necessitat de tenir-ne— és, com a mínim, inusual.

Va començar a exercir el seu poder molt d'hora. Un amic de la infància, Ulrich Schöneich, va descriure Angela com «una líder, des de sempre. Si s'havia d'organitzar alguna cosa, ella se n'encarregava». Enllestia els deures de l'escola amb rapidesa i després «ajudava els altres a fer els seus», va explicar Merkel més endavant. I la reconfortava estar preparada. «Començava a pensar quins regals comprar dos mesos abans de Nadal. Estructurar la meua vida i evitar el caos era molt important per a mi».

Fins i tot quan era jove ja palesava una cautela i una necessitat de control innates. Poques coses ho il·lustren més bé que una història del trampolí que expliquen els amics d'Angela. Amb la seva mestra de tercer intentant persuadir-la enmig de les burles i les rialles dels seus companys de classe, la nena de nou anys va enfilars els dotze llargs esglaons d'un trampolí de tres metres i a l'instant es va quedar paralitzada. L'aigua li semblava molt avall. Malgrat això, en comptes de fer-se enrere, es va passejar d'una banda a l'altra del trampolí durant quaranta-cinc minuts, com si estigués calculant el cost i el benefici. Finalment, just quan la campana de classe va sonar, Angela es va capbussar.

L'acomodament —fins a quin punt es pot acceptar un sistema maligne per sobreviure— era una qüestió que Angela no podia defugir a l'RDA. No hi havia cap país fora de

la Unió Soviètica que tingués més tropes russes que l'RDA: es calcula que 380.000 soldats i 180.000 civils van ocupar el país fins al 1991. Amb el temps, els ocupants russos amb qui Angela Merkel havia parlat pels carrers de Templin, així com els seus col·laboradors alemanys, es van convertir en una font creixent de frustració i fins i tot de ràbia. Dia rere dia, quan Merkel arribava a casa de l'escola, «havia de parlar-ne amb la meva mare, per desfogar-me», va dir més tard. A banda del mur, Angela trobava cada vegada més límits invisibles. «Mai no et podies desafiar a tu mateixa ni veure fins on eres capaç d'arribar», recorda. L'origen —burgès o proletari— era allò que més determinava les perspectives de futur.* Malgrat la creixent frustració, va fer un tracte amb ella mateixa: «Em vaig dir: si un dia no aguanto més viure aquí, no m'arruïnare la vida. Si un dia no ho suporto més, me n'aniré a l'oest d'alguna manera».**

Destacar era perillós, de manera que va aprendre a no cridar l'atenció. A les fotografies de grup d'aquesta època, Angela, amb un serrell recte i un jersei sense forma, somriu des de l'última fila. Així i tot, va ser la primera a la seva escola a dur en la indumentària aquell símbol de la decadència d'Occident: uns texans blaus, que havia rebut com a contra-

* Igual que la teva actitud i la de la teva família vers l'Estat totpoderós. Els meus propis pares van ser considerats «enemics de l'Estat» per tenir una actitud hostil amb l'Hongria comunista i, per tant, jo no hauria pogut aspirar mai a una formació acadèmica allà, sinó que m'hauria hagut de conformar amb una de tècnica.

** «Anar a l'oest» requeria una planificació extraordinària, un gran valor, normalment diners per pagar els «guies» i, per descomptat, bona sort. Les probabilitats d'aconseguir fugir amb èxit eren descoratjadores. Al llarg de la meua infància a Hongria, els meus pares van provar diverses rutes per escapar-se de darrere el taló d'acer, però totes van fracassar per diversos motius: traïció interna, mal temps, la caiguda d'una criatura (la criatura era jo).

ban dels seus familiars d'Hamburg. Tanmateix, Merkel no va trigar a aprendre que fins i tot uns pantalons et podien portar problemes. La directora de la seva escola de tant en tant enviava alumnes a casa per portar-ne, dient-los: «Escolliu roba adequada per a l'Estat obrer i camperol».

Tot i això, no era l'aspecte d'Angela Kasner allò que cridava l'atenció a la gent, sinó la seva intel·ligència. «La vaig conèixer quan era una nena escanyolida de dotze anys», va recordar Erika Benn, que havia estat professora de rus de Merkel. «Avui dia l'anomenaríem superdotada. Estava molt motivada, no s'equivocava mai amb la gramàtica russa, va treure la millor puntuació a l'Olimpíada Regional de Llengua i més endavant va guanyar el concurs nacional». Benn, exmembre del Partit Comunista, va afirmar que l'únic problema que tenia amb la seva alumna estrella era que Merkel no tenia presència a l'escenari. «No somreia mai! No intentava conquerir-te mai amb el seu encant. "Contacte visual!", li solia xiuxiuejar quan fixava la mirada en les seves sabates».

Per haver guanyat l'Olimpíada de Llengua Russa, la jove de quinze anys va ser recompensada amb el seu primer viatge a un país estranger, a Moscou. El record més vívid que Merkel conserva d'aquell viatge és la compra del seu primer disc occidental, encara que no està segura de si l'elapé en qüestió era de The Beatles o de The Rolling Stones. (De tots els satèl·lits soviètics, l'RDA era la més estricta i la que més controlava les influències culturals i polítiques «imperialistes» d'Occident.)

Que la filla d'un clergue fos admesa en una escola secundària acadèmica i no en una escola tècnica era insòlit. I, malgrat que Merkel era una alumna excel·lent, els seus professors rarament l'elogiaven o premiaven. De fet, van reprendre la seva professora de rus pel brillant rendiment d'Angela. Benn va recordar: «En una de les assemblees del

Partit Comunista a l'escola, un funcionari del partit se'n va mofar: «No és tan difícil obtenir bons resultats dels fills de la burgesia! Hem de promoure els fills dels obrers i els camperols!»». L'ofensa d'Angela sempre va ser tenir un pare suposadament burgès, que, encara que distava de ser un dissident, era un ministre luterà a l'Estat ateu i, per tant, sospitós. «Sempre havia de ser millor que els altres a classe», va recordar Merkel.

Malgrat que era brillant, Angela anhelava la companyia i l'aprovació dels seus companys, de manera que es va unir als Joves Pioners, una mena d'organització preparatòria del Partit Comunista. Segons ha admès ella mateixa, la motivació de Merkel d'apuntar-s'hi va ser «un setanta per cent d'oportunisme». Volia tenir una vida social, volia pertànyer a un grup. Així, doncs, Angela va aprendre a navegar entre mons: cantar himnes luterans a l'església i estrafer les lloances a Vladímir Lenin a l'escola. «Hi havia gent a qui a vegades fins i tot envejava perquè era capaç simplement de creure. Sense preguntar res, sense dubtar, simplement seguint les regles», va admetre.

Fins i tot dominant la teoria marxista-leninista, amb la seva alegre predicció de l'inevitable triomf del proletariat, Merkel seguia en secret la política de la meitat prohibida d'Alemanya. «El 1969 em vaig colar al lavabo de les noies amb el transistor i vaig escoltar els debats previs a les eleccions del president d'Alemanya Occidental», va recordar. «No sabia que tres rondes de votacions poguessin ser tan emocionants!». Gràcies al seu pare, aquell mateix any Angela va adquirir un rar exemplar de l'assaig del físic nuclear soviètic dissident Andrei Sàkharov, que atacava la perillosa i costosa cursa armamentista de Moscou. Quan van enxampar Merkel amb aquella lectura prohibida, la Stasi va citar immediatament el pastor Kasner per interrogar-lo. Es va negar a revelar la seva font, però l'episodi li va recordar que

fins i tots els pastors «amics» de l'Estat no eren immunes a l'aparell de terror.

Ulrich Schöneich i també d'altres consideraven que el pare d'Angela, a qui molts anomenaven Rote Kasner ('Roig Kasner'), era massa complaent amb el règim. Si bé predicava l'Evangelí, el pastor no es va oposar vigorosament a les incursions i les regulacions estatals a l'Església. «Durant una època, hi havia persones com el pare d'Angela que pensaven que els comunistes i els cristians tenien el mateix objectiu», em va dir Lothar de Maizière, membre actiu de l'Església luterana d'Alemanya Oriental. «Tots creien en la benevolència de l'ésser humà», de manera que intentaven trobar un terreny comú. «No volem ser una Església *contra* el socialisme. No volem ser una Església *a favor* del socialisme. Volem ser cristians en aquest sistema i coexistir pacíficament amb l'Estat», va explicar De Maizière. «El pare d'Angela Merkel va ser qui va inventar aquesta fórmula».

Dècades després de la caiguda del mur, hi ha qui té un record fresc i amarg del pastor Kasner. Reiner Epplemann és un d'aquests clergues. Com a pastor obertament dissident a l'RDA als anys vuitanta, Epplemann va ser objecte de tres intents fallits d'assassinat per part de la Stasi. Va conèixer el pastor Kasner al seminari de Templin quan estava a punt d'acabar els seus estudis de Teologia. «L'actitud de Kasner em va impactar», va recordar a Berlín, durant la nostra llarga entrevista a la tardor del 2017. Horst havia de guiar els nous pastors en l'etapa final de la seva formació teològica, però, segons Epplemann, semblava convençut que l'Alemanya socialista estava «exempta d'explotació» i que era veritablement millor que l'Alemanya capitalista. «Ens ho va deixar clar més d'una vegada, als pastors. Era arrogant i criticava l'Església protestant, malgrat que l'Església feia el que podia sota una forta pressió». Kasner també va dir a Epplemann que no creia que hi hagués pastors a l'RDA durant gaire més temps.

Epplemann va dir: «Imagini's quinze joves en aquesta escola de pastoral, esperant que ens enviïn a la primera parròquia en algun indret de l'est. De cop i volta, Kasner ens diu: “No sereu pastors a cap parròquia perquè el nombre de pastors a l'est no deixarà de disminuir. L'Església no us podrà mantenir. Necessitareu una feina ‘normal’ de dilluns a divendres, de nou a cinc, i ocupar-vos de la vostra església els dissabtes i els diumenges”. Es pot imaginar com ens vam desmoralitzar». La barreja d'ideologia política i religiosa de Kasner irritava Epplemann, i el seu comportament, a vegades, semblava hipòcrita: «Em semblava terrible la manera com relacionava la fe i la política. I la manera com refusava veure el sofriment dels pares i els fills protestants a Alemanya Oriental. [...] Es negava a reconèixer que eren castigats per ser cristians! Kasner creia que tots nosaltres, fins i tot els pastors cristians, ens havíem de convertir en “socialistes desenvolupats”».

Quan Kasner es va veure obligat a adaptar-se i fins i tot a promoure el pla de l'Estat de la Stasi per abolir els pastors, és inevitable preguntar-se si es va penedir mai de la seva decisió de traslladar-se a l'est. En qualsevol cas, el pare d'Angela es va aferrar a l'esperança que alguna versió del seu ideal socialista sobreviuria, si bé les proves que indicaven el contrari s'anaven acumulant.

Merkel no va criticar mai públicament la política del seu pare. «El meu pare va intentar donar forma a una Església que respongués a les necessitats de la gent de l'est», va dir, comparant les seves creences amb les dels teòlegs de l'alliberament a Amèrica Llatina. Amb tot, la seva lleialtat en públic al seu pare no significava que Angela estigués d'acord amb ell en privat. Va recordar que, molts anys enrere, hi havia tingut una discussió «sobre quanta propietat s'hauria de comunitzar, però assegurant que encara quedés prou responsabilitat individual». Uns quants anys més tard, el pas-

tor va dir que, per a ell, la seva filla sempre havia estat perduda, i va afegir amb una certa amargura: «Sempre fa el que vol».

L'any 1968 va assestar un altre cop dur a la versió idealitzada del socialisme de Kasner, la qual cosa va impressionar profundament Angela, de catorze anys. Va ser l'any de la Primavera de Praga, un període de liberalització política i de protestes massives a la República Socialista Txecoslovaca. Les llibertats concedides incloïen la flexibilització de les restriccions sobre els mitjans de comunicació, la llibertat d'expressió i els viatges des del gener fins a l'agost del 1968. «Recordo molt bé l'esperit optimista i de nou començament», va reflexionar anys més tard.

«Estàvem de vacances a les muntanyes de Pec, a Txecoslovàquia. Tothom estava emocionat. Aleshores els meus pares van anar dos dies a Praga per veure què passava a la plaça de Venceslau», el centre de les protestes antigovernamentals. «Van tornar exultants, amb l'esperança que les coses al camp socialista canviarien i després de tot s'obririen [...] i que allò que passava a Txecoslovàquia també podia passar a l'RDA. Recordo que jo em preguntava si el socialisme en si es podia reformar».

El 21 d'agost, Merkel havia tornat de les vacances a les muntanyes txeques i estava de visita a casa de la seva àvia, a Berlín Oriental. «Encara recordo aquell matí a la cuina, quan a la ràdio van anunciar que les tropes russes havien entrat a Praga». Cinc-cents mil soldats de les altres repúbliques socialistes (Polònia, Bulgària, Hongria i, dolorosament per a la jove Angela, Alemanya Oriental) van creuar en massa la frontera txeca i van esclafar la Primavera de Praga. «Va ser un cop dur. Vaig sentir vergonya i molta tristesa», va recordar Merkel. Quan els tancs russos van esclafar el moviment reformista d'Ucraïna l'any 2014, Merkel va reaccionar amb més rapidesa i contundència que altres caps d'estat; la

brutalitat, sens dubte, va revifar el record de ser a la cuina de la seva àvia, l'estiu llunyà del 1968, escoltant les notícies de Praga.

L'esclafament soviètic de l'experiment liberal de Txecoslovàquia del «socialisme amb rostre humà», com els seus líders van sobrenomenar la Primavera de Praga, principalment Alexander Dubček, que dirigia el Comitè Central del Partit Comunista, va propiciar que el pastor Kasner comencés a obrir els ulls sobre la veritable naturalesa del règim de l'RDA. Amb tot, Kasner no va renunciar mai al somni d'un socialisme «humà» i no es va reconciliar del tot amb el capitalisme. Molt de temps després de la reunificació alemanya, quan la seva filla ja era una jove promesa en aquell estat capitalista, es va lamentar: «L'únic que els importa [als capitalistes] són els diners, que els productors obtinguin beneficis i que els consumidors comprin, i que comprin més del que necessiten. L'economia de mercat se'ns ha inculcat a base de cops i se suposa que no la podem qüestionar. Tot s'està convertint en un mercat, fins i tot la naturalesa».

Quan va acabar l'últim curs al *Gymnasium* de Templin —l'equivalent a un institut d'ensenyament secundari— amb matrícula d'honor en Matemàtiques, Física i Rus, a Angela gairebé se li va prohibir que es gradués. El motiu no era més que una entremaliadura. Obligada a professar el seu amor pel marxisme-leninisme escenificant un esquetx sobre el seu triomf a escala mundial, Merkel i altres companys de classe van decidir mostrar la seva solidaritat no només amb el Vietcong comunista (aleshores enemic dels Estats Units al sud-est asiàtic i, per tant, una bona opció), sinó també amb el poble de Moçambic, que estava en guerra contra els seus colonitzadors portuguesos. Aquesta última afiliació era més problemàtica, perquè la lluita no era estrictament prosoviè-

tica. I encara pitjor: el grup de Merkel va concloure la funció cantant una tornada entusiasta de *La Internacional*, l'himne oficial del moviment comunista, en anglès, «la llengua dels imperialistes». Per aquestes transgressions, el Partit Comunista estava disposat a retenir el diploma d'una de les graduades més brillants del *Gymnasium* (i, de fet, de tota la regió), que ja havia estat admesa a l'aclamada Universitat de Leipzig (rebatejada com a Universitat Karl Marx el 1953).

Desesperat per les conseqüències de l'insòlit acte de rebel·lia de la seva filla, el pare de Merkel es va posar en contacte amb el seu bisbe, que va instar l'Estat a ser indulgent amb la prometedora estudiant i els seus companys de classe. La filla de Kasner se'n va salvar, però va aprendre una altra lliçó sobre la brutalitat d'un estat que estava disposat a truncar un futur potencialment brillant només per una petita entremaliadura.